

9. Цекон Ю. І. Остап Вишня: До 100-річчя від дня народження. Київ: Т-во «Знання» УРСР, 1989. 48 с.

Ткаченко К.

– кандидат філологічних наук, доцент кафедри російської мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету

Горбунова В.

– учитель зарубіжної літератури вищої категорії Слов'янської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 10

УДК 821.161.1-2.09

СПЕЦИФІКА ПІДТЕКСТУ В ДРАМАТУРГІЇ А. П. ЧЕХОВА

У статті запропоновано розуміння підтексту як коментар, необхідний для правильного сприйняття п'єси. Поняття "підтекст" було введено К.С. Станіславським, для якого воно - психологічний інструмент, що інформує глядача про внутрішній стан персонажу.

Ключові слова: драматургія, підтекст, п'єса, сюжетна лінія.

Ткаченко К.

– кандидат филологических наук, доцент кафедры русского языка и литературы Донбасского государственного педагогического университета

Горбунова В.

– учитель русского языка и зарубежной литературы высшей категории Славянской общеобразовательной школы I–III ступеней № 10

СПЕЦИФИКА ПОДТЕКСТА В ДРАМАТУРГИИ А. П. ЧЕХОВА

В статье предложено понимание подтекста как комментарий, необходимый для правильного восприятия пьесы. Понятие "подтекст" было введено Л. С. Станиславским, для которого оно – психологический инструмент, информирующий зрителя о внутреннем состоянии персонажа.

Ключевые слова: драматургия, подтекст, пьеса, сюжетная линия.

Tkachenko K.

– Candidate of Science (Linguistics), Associate Professor, Russian Language and Literature Department, Donbas State Teachers' Training University

Gorbunova V.

– World Literature Teacher of the Highest Qualifying Category, Comprehensive School 10, Sloviansk

PECULIARITY OF SUBTEXT IN A. CHEKHOV'S DRAMA

The article offers an understanding of the subtext as a commentary is necessary for the correct perception of the play. The concept of "subtext" was introduced by L.S. Stanislavsky, for whom it is a psychological tool, informs the viewer about the internal state of the character.

Key words: dramaturgy, subtext, play, storyline.

Постановка проблеми. Поняття підтексту є дуже актуальним в світовій драматургії. Підтекст – явище парадигматики тексту. В основі його розпізнавання лежить здатність людини до паралельного сприйняття двох, дистанційованих один від одного, але семантично

пов'язаних між собою повідомлень.

Аналіз останніх досліджень. У пропонованій статті наводиться оцінка концепцій специфіки використання підтексту в драматичних творах А. П. Чехова.

Мета дослідження – розглянути поняття підтексту в драматургії А. П. Чехова.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі **завдання**:

- 1) проаналізувати специфіку підтексту в п'єсах А. П. Чехова;
- 2) охарактеризувати своєрідність драматургії А. П. Чехова.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підтекст залежить від сценічних ситуацій, від характеристики персонажів і, взагалі, від інтерпретації режисера. Тому театр здатний, точно дотримуючись тексту, дати йому зовсім несподіване тлумачення. Так, у багатьох драматургів театру символізму, в драматургії театру абсурду і парадоксу слово як засіб раціонального пізнання втрачає свій конкретний зміст і перетворюється на фонетичне звучання. Це призводить до прагнення посилити роль підтексту в постановці. Підтекст виникає тоді, коли дія і текст не збігаються. Дуже часто ми спостерігаємо сцени, коли персонаж явно говорить не те, що він переживає і відчуває. Особливо це помітно в драматургії А. П. Чехова.

Як відомо, підтекст виступає потужним засобом поглибленого зображення внутрішнього світу людини.

Більшість з дослідників чеховської драми звертали увагу на особливу роль паузи в її поетиці.

Великою кількістю пауз найчастіше пояснюється виняткова музикальність чеховського діалогу. Однак, драматур, як відомо, не поділяв захоплення елегійним стилем Художнього театру. «Ритмічна своєрідність діалогу у Чехова не зводиться до пауз, і не всі паузи у нього підпадають під визначення "у роздумах". В останній дії "Вишневого саду" таких взагалі немає. У драматургії Чехова поряд з "зонами мовчання" є і антиподи пауз. І ті, й інші пов'язані з дією другого плану і нерідко виконують однакові функції, в той самий час яскраво розрізняючись між собою стилістично» [1, с. 28]. Існує думка, що драмі не надто доступний "потік свідомості": «Складні й різнопланові, що не володіють визначеністю переживання, доступні в повній мірі тільки епічній формі – внутрішнього монологу, що супроводжується його авторськими характеристиками.» [2, с. 85].

На відміну від пауз, чеховське мовчання непроникне. Для його характеристики не дуже підходить і вираз "ніщо", оскільки занадто виразно вказує на традиції апофатичного богослів'я. У Чехова такої визначеності немає, хоча деякі паралелі в цьому випадку, можливо, і не залишаться безрезультатними. Мовчання - останній рівень чеховського підтексту. Воно вбирає в себе зміст пауз і антипауз (антипауза часто є ніщо інше, як невдала спроба промовчати), але не вичерпується цим. Розрізняючись стилістично, паузи і антипаузи роблять прозорим другий план дії. Підтекст мовчання залишається у Чехова загадкою.

Глибокі філософські основи чеховських роздумів про вишневий сад і його долю ведуть до головного в цій п'єсі – до думки про людей, про їх життя в минулому, сьогоднішньому й майбутньому. Історія вишневого саду, ставлення до нього героїв виявляє і пояснює їх характери і психологію.

Минуле і сьогоднішнє - вельми значні категорії в "Вишневому саду". Філософський зміст п'єси укладено в прощанні нової, молоді, прийдешньої країни з Росією, що відживає. Минуле, сьогоднішнє і майбутнє в п'єсі уособлюють персонажі «Вишневого саду». Такими є Раневська, її брат Гаєв, відданий їм старий слуга Фірс. Для цих героїв все найкраще залишилося в минулому. Для інших (Аня, Петя Трофимов) - це тільки початок прекрасного майбутнього, нового життя з новою метою, новим щастям, новою країною.

У п'єсі повернення від теперешнього до минулого пов'язано не тільки з деякими героями, але і з багатьма деталями твору. Про давню давнину нам нагадують старі камені, столітня шафа, вишня, з якою зараз не знають, що робити, а ось сорок-п'ятдесят років тому вона приносила великий дохід. Крім того, в п'єсі згадується, що шість років тому помер чоловік і потонув син Раневської, вже три роки бурмоче сліпий Фірс і т. д. Від сьогоднішнього в майбутнє в "Вишневому саду" відкривається дорога тільки для Ані, Варі, Петі і Лопухіна. "Так, час йде", – зауважує сам Лопухін [3, с. 278].

Взагалі, символіка і підтекст грають в п'єсах Чехова величезну роль. Цим твори А. П. Чехова близькі такому напрямку мистецтва як модернізм. Саме символіка і підтекст висловлюють авторську позицію, "пророкують" розвиток сюжету, створюють певну атмосферу. Так, протягом всієї п'єси за сценою лунає стукіт сокири, що символізує неминучу загибель старої Росії. Крім того, про неможливість повернення минулого свідчить те, що в кінці п'єси в забитому будинку забувають старого Фірса, який там і вмирає. Символічно, що вишневий сад продають саме на торгах, з молотка. Це говорить про суперечливе ставлення автора до нового часу.

Усі герої в "Вишневому саду" чітко поділяються на дві групи, які начебто не чують один одного, не можуть знайти спільної мови. Не дивно. Адже одні з них залишилися в минулому, інші крокують в майбутнє. Невблаганний час розділяє їх. Насправді, час - ще одна дійова особа, може статися, найголовніша в п'єсі. Він - незримий, але тим більше його значення. Час не стоїть на одному місці, йому властивий рух. Рух властивий і історичному процесу, життю. «Чехов А. П., індивідуальність якого полягає в тому, що він зробив новаторський перехід від російської класики до сучасної літератури, продовжує залишатися однією з центральних фігур для дослідників» [1, с. 102].

В першу чергу це стосується його драматургії, яка не припиняє бути обговорюваною і отримує нове осмислення як на батьківщині письменника, так і за кордоном.

А. П. Чехов розробляв структуру театральної п'єси, в якій поряд з текстом важливу роль відіграють паузи, уривчасті фрази, нескладні розмови, що приховують справжні почуття і думки героїв - елементи, що згодом дозволили Чехову створити знаменитий підтекст його п'єс. Її інсценування вимагає багатьох скорочень, вилучення близько двох третин тексту, що може привести до спотворення її основного змісту.

Здійснене дослідження дозволяє зробити такі **ВИСНОВКИ**.

Величезна пізнавальна сила драм А. П. Чехова для читача, для глядача безперечна, і перед театрами стоїть відповідальне завдання великого значення: знайти нові ключі до повного розкриття всіх «затаєних» в п'єсах Чехова великих і малих ідейних моментів, соціального змісту.

Таким чином, в основі поглядів Чехова-драматурга лежить відраза до сюжетної штучності, театральності і ефектів старого театру. На сцені усе повинно бути так само просто, як і в житті, — ось гасло А. П. Чехова драматурга-реаліста, вимогливого і чуйного художника. Ця обов'язкова простота зовсім не виключала, з точки зору Чехова, свіжості і оригінальності драматургічної форми. У одному з листів він заявляє: «Хто винайде нові кінці для п'єс, той винайде нову еру. Герой або одружуйся, або застрілюйся, іншого виходу немає!» [3, с. 46]. Про ці ж новаторські спрямування говорить його фраза: «Сюжет має бути новий, а фабула має бути відсутньою» [3, с. 51].

Перспективи подальшого розвитку ми вбачаємо у поглибленому вивченні низки актуальних питань: взаємодія сюжету та підтексту в п'єсах, своєрідність художнього миру драм А. П. Чехова.

Література

1. Берковский Н. Я. Литература и театр. Москва: Наука, 1969. 173 с.
2. Громов М. В. Чехов. Москва: Молодая гвардия, 1993. 398 с.
3. Чехов А. П. Повне зібрання творів і листів. Москва: Наука, 1976. Т. 2. 221 с.
4. Чехов А. П. Вибрані твори. Ленинград: Лениздат, 1974. 704 с.

Брусиловская М.

– студентка II курса англо-немецкого отделения филологического факультета Донбасского государственного педагогического университета

Казаков И.

– кандидат филологических наук, заведующий кафедрой русского языка и литературы Донбасского государственного педагогического университета

УДК 821.161.1'06

КОНЦЕПЦИЯ ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТИ БЫТИЯ И ЛИТЕРАТУРОЦЕНТРИЗМА В ПОВЕСТИ

В. ПЬЕЦУХА «НОВАЯ МОСКОВСКАЯ ФИЛОСОФИЯ»

В статье доказывается, что постмодернистская интертекстуальность повести В. Пьецуха «Новая московская философия» превращается в концепцию интертекстуальности самого бытия, которое